

Відгук отримано
05 серпня 2021 року
Голова ступару
Д. Ф. 64.051.023
Др Максимешко Катерина

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 64.051.023
у Харківському національному
університеті імені В. Н. Каразіна
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4

ВІДГУК

офіційного опонента, доцента кафедри географії та методики її навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,
доктора географічних наук, доцента Лаврика Олександра Дмитровича
на дисертацію Сопова Дмитра Сергійовича
«Конструктивно-географічні основи раціонального землекористування
в Луганській області»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 103 «Науки про Землю»

Актуальність теми дисертації

На початку XXI століття особливо «гострого» характеру набуває проблема раціонального землекористування. Земельні ресурси є одним з геокомпонентів навколишнього природного середовища і відіграють важливу роль серед умов, які необхідні для виробничої діяльності та проживання населення. У результаті господарської діяльності людини відбувається зміна навколишнього середовища та формування нових (антропогенних) ландшафтів. Екстенсивні методи господарювання, які зараз в продовжують практикуватися у нашій державі, призвели до розвитку багатьох негативних процесів та явищ в ландшафтах. Сучасна територія Луганської області знаходиться під особливо посиленням антропогенним тиском. Це зумовлено збройним конфліктом на Сході України та нестабільною політичною ситуацією у нашій державі.

Всебічне ознайомлення та аналіз змісту дисертації й опублікованих праць здобувача, в яких відображено найважливіші наукові й прикладні результати, дає підстави стверджувати, що мета дослідження, яка полягала у конструктивно-географічному аналізі геопросторових особливостей землекористування в Луганській області, автором загалом досягнута.

Дисертаційна робота пов'язана з тематикою наукових робіт кафедри екології та безпеки життєдіяльності Уманського національного університету садівництва «Розробка методологічних підходів і практичного механізму екологічно збалансованого природокористування у сфері аграрного виробництва» (Державний реєстраційний номер 0108U009772); кафедри землевпорядкування і кадастру (нині – кафедра будівництва, архітектури, геодезії та землеустрою) Луганського національного аграрного університету «Розробка наукових засад раціонального використання і охорони земель в Луганській області» (рішення кафедри від 20.10.2016 р., протокол №2); Головного управління Держгеокадастру у Луганській області в рамках

науково-дослідницької роботи на тему «Регіональна цільова програма розвитку земельних відносин та охорони земель в Луганській області», затвердженої рішенням Луганської обласної ради від 27.05.2011 р. №5/32.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, їх достовірність і наукова новизна

Одержані автором в дисертаційній роботі наукові положення, висновки, пропозиції і рекомендації є обґрунтованими і достовірними, що забезпечується використанням досягнень сучасної вітчизняної та зарубіжної наукової думки, застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Достовірність та наукова новизна основних положень і результатів дисертаційного дослідження підтверджується використанням значного масиву фондової та польової (емпіричної) інформації в галузі конструктивної географії, зокрема вивчення земельних ресурсів України. Робота містить необхідні теоретико-методологічні, методичні та управлінські розробки і рішення, які суттєво підвищують її результативність та наукову цінність.

Структура роботи є логічною і відповідає поставленій меті та завданням дослідження, що дозволяє забезпечити повне висвітлення отриманих автором науково-прикладних результатів. У дисертації сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень, висновків та пропозицій, які є новими та розв'язують поставлену в роботі задачу. Найбільш вагомими представляються такі наукові результати:

- для Луганської області та її окремих адміністративних утворень обчислені коефіцієнти стійкості агроландшафтів і промислових ландшафтів, на основі чого було здійснено районування території за інтегральною екологічною оцінкою землекористування;

- здійснено оцінку екологічної небезпеки у сфері землекористування в Луганській області

- розглянуто перспективи екологічної оптимізації сільськогосподарського землекористування в Луганській області

- виконано районування території Луганської області за ознаками екологічності землекористування

- запропоновано рекомендації щодо проведення заходів з оптимізації сільськогосподарського землекористування на Луганщині.

Сформульовані й обґрунтовані у дисертації наукові положення та рекомендації мають практичне значення та збагачують теорію і практику регіональних конструктивно-географічних досліджень. Практична цінність дисертаційного дослідження визначається розробленими конкретними методиками, результати застосування яких можуть бути використані органами державного управління для прогнозування розвитку, оптимізації структури і раціонального використання земельних ресурсів Луганської області, запропонованими заходами стимулювання їх розвитку в умовах дестабілізованого природного середовища.

Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Значущість дисертаційного дослідження Сопова Дмитра Сергійовича зумовлена удосконаленням ним теоретичних і прикладних основ конструктивної географії. Наукові напрацювання автора базуються на глибокому конструктивно-географічному та ландшафтознавчому аналізі стану, часо-просторових особливостей формування та функціонування земельних ресурсів Луганської області. На особливу увагу заслуговують вміщені в роботі авторські картосхеми, які можуть бути використані органами державної влади й місцевого самоврядування у сфері охорони довкілля.

У представленій до захисту дисертації оптимально поєднані теоретичні та прикладні положення конструктивної географії, на основі яких сформульовано теоретичні, методологічні та прикладні засади оптимізації сучасних ландшафтів Луганської області.

Матеріали та результати дисертаційної роботи використані у діяльності Головного управління Держгеокадастру в Луганській області та Луганській регіональній філії ДП «Харківський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою» при розробленні заходів з оптимізації землекористування в Луганській області, а також упроваджені в навчальний процес на кафедрі землевпорядкування і кадастру (нині кафедра будівництва, архітектури, геодезії та землеустрою) Луганського національного аграрного університету при викладанні дисциплін «Землеустрій» та «Ландшафтознавство».

Оцінка змісту дисертації

Дисертаційне дослідження складається із анотації, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

Робота Сопова Дмитра Сергійовича оптимально структурована, написана грамотною літературною українською мовою, містить ретельно розроблені й цілком обґрунтовані висновки, які чітко відповідають поставленим науковим завданням. Додатки належною мірою доповнюють основний текст дисертації.

Дисертація виконана на належному науковому рівні. За змістом та оформленням робота відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України

Повнота викладу основних результатів в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження повністю викладені автором у 33 друкованих наукових працях, з них: 7 статей у наукових фахових виданнях, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, в тому числі 2 статті – у виданнях, які включені до міжнародної наукометричної бази Web of Science Core Collection; 2 статті у наукових виданнях інших держав, які входять до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus; 24 роботи апробаційного характеру: тези доповідей, які опубліковані у матеріалах наукових конференцій, у тому числі 3 – за кордоном.

Ознайомлення з публікаціями дає підставу констатувати, що результати досліджень, авторські рекомендації, відображені у пунктах новизни та висновках до роботи, достатньо повно викладені у друкованих працях Д. С. Сопова, що відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України №167 від 06.03.2019 р.).

Дискусійні положення і зауваження

Однак, незважаючи на виконання поставлених автором у роботі завдань, дисертаційне дослідження містить низку недоліків і положень, які носять дискусійний характер:

1) у розділі 1 автору варто було б детально обґрунтувати співвідношення таких понять, як «грунти», «землі», «земельні ресурси» і «агроландшафти». Судячи з наступних розділів, Д. С. Сопов допускає їх синонімізацію, що є неприпустимим.

2) у підрозділі 1.3. автору необхідно було візуалізувати алгоритм конструктивно-географічних досліджень проблем землекористування Луганської області. Це сприяло б покращенню сприйняття роботи.

2) у розділі 2 недостатньо висвітлені природні передумови освоєння земель Луганської області. Зокрема, жодним чином не згадується про тваринний світ, хоча він теж бере активну участь у формуванні ґрунтового покриву. На характеристику природних ландшафтів відведено кілька речень. Відсутня карта сучасних (антропогенних) ландшафтів;

3) у розділі 3 майже не розкрито просторово-часовий аналіз формування фонду земельних ресурсів Луганської області у часи СРСР та становлення незалежності України. Історія господарського освоєння території Луганщини закінчується у 20-х роках ХХ ст. і одразу ж розпочинається сучасна характеристика головних рис структури земельного фонду;

4) під час характеристики сучасного екологічного стану земельних ресурсів доцільно було б показати комплексну карту Луганської області з нанесенням долини Сіверського Дінця та представленням даних, які автор отримав під час своїх досліджень;

5) відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» № 3650 від 17.07.2020 р. зараз на території Луганської області виокремлено 8 адміністративних районів. У дисертації автор пропонує нам картосхеми з аналізом екологічного стану земельних ресурсів у 18 адміністративних районах. Яким чином адміністрація новоутворених районів зможе використати такі дані?

6) у підрозділі 4.2. загальний рівень екологічної небезпеки визначався за двома позиціями: стійкість агроландшафтів (табл. 4.3) та стійкість промислових ландшафтів (табл. 4.4). Чому не було враховано стійкість селитебних ландшафтів?

7) у підрозділі 4.5 автору варто було б запропонувати конкретні заходи щодо оптимізації територій Луганської області, які повернуться до складу України після закінчення воєнних дій у зоні АТО–ООС.

Висловлені судження, критичні оцінки та побажання не мають принципового характеру й не впливають на загальну позитивну оцінку змісту і наукового рівня дисертаційної роботи Сопова Дмитра Сергійовича. Зазначені зауваження можуть бути усунені у процесі подальших досліджень здобувачем в обраному ним науковому напрямі.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Сопова Дмитра Сергійовича на тему «Конструктивно-географічні основи раціонального землекористування в Луганській області» є цільним, завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке виконане на належному теоретичному і практичному рівнях. Структура та обсяг дисертації відповідають встановленим нормам. Основні наукові положення, теоретичні розробки та практичні рекомендації поглиблюють теорію і методику дослідження раціонального природокористування. Зміст дисертації відповідає зазначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені у процесі дослідження. Основні положення роботи, які виносяться на захист, мають елементи наукової новизни.

Автор виявив належний рівень знань літератури за тематикою дослідження, знайшов низку дискусійних проблем, що підлягають осмисленню і вимагають відповідного вирішення.

Дисертаційна робота Сопова Дмитра Сергійовича «Конструктивно-географічні основи раціонального землекористування в Луганській області» відповідає всім вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а також відповідає вимогам, передбаченим пунктом 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України №167 від 06.03.2019 р.), а її автор Сопов Дмитро Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

Офіційний опонент:

доктор географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та методики
її навчання Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

Олександр ЛАВРИК

Ректор

Олександр БЕЗЛЮДНИЙ